بەهاكانی ژیان كتێبێك بۆ بێدەنگكردن و دەستەمۆكردنی گەنجان!.. سەدیق سەعید ڕواندزی

بیركرنەوە لە بری ئەوانیتر، یەكێكە لەو تێگەیشتنە خراپانەی لە كۆمەڵگەی ئێمەدا زەرباوە. ئێمە هەمیشە دەمانەوێت، تێگەیشتنی خۆمان بە سەر هەمووانـدا بگشتێنیـن، بێ بە ئەوەی درك بەوە بكەیـن، كە مرۆڤەكان تایبەتمەندی خۆیان هەیە و خەم و كێشە و مەراقی هیچیان لەویتریـان نـاچێت. سروشتی سایكۆلۆژیانەی هەر مرۆڤێـك لەویتـر جیاوازە، كاتێ كەسێك لە پێناو خۆشەویستەكەی خۆی دەكوژێت، یان دایكی و دواتر خۆشی دەكوژێت، ئێمە هەموومان ڕەخنە دەگرین، بەڵام دەبێ بزانین كەسمان ئەو نین و كەسیشمان ئەزموونی ژیانی ئەومان نەكردووە، بۆیە نابێت ژیانی خۆمان و تێگەیشتنی خۆمان بكەینە پێوەر بۆ تێگەیشتن و بیركردنەوەی ئەوانیتر. دەبێ بزانین مرۆڤەكان بە جیاوازییەوە دەژیـن و ژیـان دەكەن، مەرج نییە ئەوەی مـن پێـم پەسندە و دەیڵێم، لای هەمووان وا بێت و یاخود تەنها بیركردنەوەی خۆم پێ ڕاست و دروست بێت. مرۆڤ ئەگەر كەسێكی لە ڕوحی خۆشی خۆشتر بوێت و خۆشـی لەودا تـوانـبێتەوە، هەرگیـز بە مانـای جیـاواز نەكەوتنەوە نایەت، مرۆڤ پێكهاتەیەكە لە هەست و ڕوانین و هزر و دنیـابینی، بۆیە سایكۆلۆژیـای مرۆڤەكـان و جیهانبینییـان، ئەگەر ئەوەندە نزیك و هاوشێوەی یەكتریش بێت، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا بە پۆینتێك هەر جیاواز دەكەونەوە، بۆیە دەبێت ڕێز لە بیركردنەوەی مرۆڤەكان و ئازادی و تێگەیشتن و ڕوانگە و بیر و ڕایان لە بارەی هەر پرسـێكەوە بگریـن. ئێسـتا لە كۆمەڵگەی ئێمەدا، بە نـاوی پەرەپێدانی مرۆیی و كۆمەڵایەتی و پەروەردەیی و گرفتی تاك و خێـزان، جۆرە مۆدێك لە نووسین دروست بووە، كە ئەویش مۆدی بیركردنەوەیە لە بری هەمووان. بە جۆرێك كەسێك كتێبێك وەردەگێڕێت، یـاخود دەنووسێت، مەبەستیەتی ئەوەی ئەو لەو كتێبەیـدا لە ڕووی ناوەڕۆكەوە خستوویەتییە ڕوو، بە هەموو مرۆڤێكی ئەزموون بكات، وەك ئەو چۆن دەڕوانێتە مرۆڤێك، پرسێك، دیاردە و ڕووداوێك، هەموو كۆمەڵگە لەگەڵ ئەودا بن و وەك ئەو بیر بكەنەوە، كە ئەمەش ئەوپەڕی تێنەگەیشتنە لە واقیعی سایكۆلۆژی مرۆڤ. مرۆڤەكـان، وەك چۆن لە ڕووی بـایۆلۆژییەوە لە یەكتـری جیـان، بەو شێـوەیەش لە ڕووی كۆمەڵایەتی و سایكۆلۆژی، ژیان و بیركردنەوەیان جیان.

گەر گوزەرێك بە نێو دنیای كتێب و بڵاوكردنەوە لە كتێبخانەكاندا بكەین، دەیان ناونیشانی سەیر و سەمەرەی كتێب سەرنجت ڕادەكێشن و فریوت دەدەن، ئەگەر یەكجار هوشیار و بیركەرەوە و خاوەن ناسنامەی كەسیانەی خۆت نەبیت. سەدان كتێب هەن، باس لەوە دەكەن (چۆن بە ڕۆژێك دەوڵەمەند دەبیت، چۆن كۆنترۆڵی تووڕەییت دەكەیت، لە ماوەی چەند چركەیەك چۆن دەبیتە زمانزانێكی باش و قسەكەرێكی لێهاتوو، بە ئاسانی واز لە دوو دڵی بێنە، بۆچی پیاوان گوێ ناگرن، چۆن زیرەك دەبیت، چۆن ژیانی خۆت لە چەند ڕۆژێك دەگۆڕیت، زاڵبە بە سەر ژیانت، بە یەك ڕۆژ ئەتەكێتی ژیان فێر بە، چۆن بە ئاسانی دەوڵەمەند دەبیت، چۆن بە ئاسانی دەبیتە بەڕێوەبەرێكی سەركەوتوو) ئەم ناونیشانانە و دەیانی تر، لە ڕاستیدا بێ بەهاكردنی كتێب و بە بازاڕیكردنی كتێبە، لە پێناو قازانجی كەسی و بەشێك لە دەزگاكانی چاپ و بڵاوكردنەوە. بۆ ئەوەی ببینە بەڕێوەبەرێكی سەركەوتوو لە هەر بوارێكدا، ئەوا دەبێ چەندین ساڵ كۆشش بكەین، فێر بین، ئەزموونمان هەبێت، ئیدی نازانم چۆن بە یەك دوو وتاری نێو كتێبۆكەیەك دەبینە بەڕێوەبەرێكی سەركەوتوو؟ بۆ ئەوەی ببینە زمانزانێكی باش، دەبێ هەزاران كتێب بخوێنینەوە، زمانزانی و ڕۆشنبیریی قسەكردن و هونەری دەربڕین، كاری یەك ڕۆژ و دوو ڕۆژ نییە. ئەم جۆرە قسە و بیركردنەوە سادانە لە كۆمەڵگەی ئێمەدا، مەترسی گەورە و كوشندەن، چونكە هوشیاری زۆربەی هەرە زۆری تاكەكان لەو ئاستەدا نییە درك بە جیاوازییەكان بكەن و قووڵ ببنەوە و بپرسن، بە ڕاست چۆن مرق بە ئاسانی دەتوانێت بەختەوەر بێت؟ ببێتە دانا و زانا؟ ببێتە كاریزما و هەرچی خەونی گەورەی هەیەتی بە دیبێنێت؟ ئێمە دەمانەوێت بە فریودان، یان بە سادە بیركردنەوە لە شتەكان و بینینیان، جیهانێك لە بەختەوەری و ئاسوودەیی ساختە و فریودەرانە بینا بكەین. جیهانێك مرۆق تەنها فێری بێ دەنگی، بوودەڵەیی، دەستەمۆیی و ترسنۆكی دەكات و هەرگیز ڕوحی بەرەنگاریی و یاخیبوونی لا دروست ناكات.

كتێبی (بەهاكانی ژیان) كە دكتۆر (فازڵ جاف) نووسیویەتی و وەك ئەزموون و ڕێسایەكی گەورەی ڕێنوینیكردنی ژیانی گەنجان، وەك ئەوەی لە ناونیشانەكەی نووسیویەتی دەیخاتە ڕوو، یەكێكە لەو كتێبانەی دەیەوێت بەختەوەرمان بكات، بەڵام فەرمان ناكات چۆن؟ دەیەوێت ببینە كاریزما و بە گەشبینییەوە بڕوانینە داهاتوو، هەموو كات خەونی گەورەمان هەبێت و دوور و گەشبینانە بڕوانینە چارەنووس و ئایندەی ژینمان، بەڵام پێمان ناڵێت ئێمە چۆن لە ژێر سایەی دەسەڵاتێكی گەندەڵ و نا بەرپرس، پڕ لە جیاوازی چینایەتی و بێ دادی دەكرێت؟ چۆن دەتوانین لە نێو ژیانێكی ئەو پەڕی ڕەشبین، بە

ماف و ب□ بوونی س□ر□تاییترین پ□داویستی ژیان، خ□ونی گ□ور□مان ه□ب□ت؟ م□گ□ر ئ□م□ ل□ فریودان و ه□□خ□□□تاندنی م□شکی گ□نج□کانمان ب□ولاو□ هیچی تر□؟ ژاپ□نیی□کان د□□ین:(ماسیمان ب□ م□گرن، ف□ری ماسی گرتنمان بک□ن) دروست دکت□ر ل□و کت□ب□دا، ئ□و□ نیشانی گ□نج□کانمان د□دات و گ□م□ی□کی ب□ س□و□یان ل□ ن□و د□ریای□کی گ□□او، گ□ور□ و پ□ م□ترسی د□دات□ د□ست و پ□یان د□□□ت (د□ریاک□ بب□ن!) ب□ در□ژایی ئ□م کت□ب□ و بگر□ نووسین□کانی دیک□شی، دکت□ر ب□رد□وام ج□خت ل□و□ د□کات□و□ ک□ د□ب□ گ□شبینان□ گ□نج و لاو□کانمان ب□وانن□ ژیان و ه□رگیز نا ئوم□د ن□بن، خ□ونی گ□ور□یان ه□ب□ت و کاری ب□ بک□ن، ب□ ئ□م م□ب□ست□ش نموون□ ل□ ژیانی س□رک□وتووی خ□ی ل□ د□ر□و□ و ه□رو□ها ژیانی گ□نج و لاوانی ک□م□□گ□ی خ□ر ئاوایی د□ن□ت□و□، ک□ ه□ر ل□ دایك د□بن، ه□موو ماف□کیان ه□ی□ ! ئ□م ج□ر□ بیرکردن□و□ی□، ل□ □استیدا ب□ ئاگای□ و بازدان□ ب□ س□ر ح□قیق□ت□کی تا□ ئ□ویش ن□دیتنی ئ□و واقیع و ژیان□ پ□ ل□ ئاریش□ و ب□ مافی□ی□، ک□ گ□نجانی کورد تیایدا د□ژین. ل□ و□ات□کدا، ک□ گ□نج و لاو□کانمان ل□ بچووکترین ماف و پ□داویستی س□ر□تایان□ی ژیانیان ب□ب□شن، باسکردن ل□و□ی خ□ونی گ□ور□یان ه□ب□ت، خ□لادان□ ل□ ژیانی ئ□وان. نووس□ر ل□و کت□ب□یدا، ه□موو ب□های□ك ف□ری گ□نجان د□کات، ب□□ام گ□ور□ترین ب□ها، ک□ □وحی یاخیبوون و بو□ریی و هاتن□و□ی□ ب□ گژ د□س□□اتی ست□مکار و گ□ند□□کاران، خ□ی ل□ د□بو□ریت و ف□ریان ناکات. ئ□و پ□مان د□□□ت ک□ د□ب□ ب□ ت□نز□و□ ب□وانین□ ژیانمان، و□ك وتم خ□ونی گ□ور□مان ه□ب□ت، ه□میش□ گ□شبین بین، بای□خ ب□ ج□ست□ و خ□راکی ت□ندروست بد□ین، باو□ش ب□ ژیانمان بک□ین□و□، ب□□ام ب□ داخ□و□ ئ□و□ی ف□رمانی ناکات و ز□ر پ□ویستیمان پ□ی□ و چ□قی ه□موو گ□□انکاری□کیش ل□و□و□ س□ر ه□□ئ□دات، □وحی ب□ر□نگاریان□ی□. ک□ش□ی ئ□و نووس□ران□ی ل□ ئ□ورپا ژیاون و ب□ر ک□لتووری ئ□و□ ک□وتوون ل□و□ دای□، جیاوازی ل□ ن□وان خ□ونی گ□نج□کی کورد و گ□نج□کی سو□دی ناک□ن، د□س□□اتی دیموکراسی و هاوو□اتیبوونی ئ□و□ و خ□□□کییان□ و دواک□وتووان□ی ئ□ر□ ل□ ی□کتری جیاناک□ن□و□، ب□خت□و□ری مر□قی کورد و تاک□کی ئ□وروپی، ب□ ی□ك م□ودا و خ□ون و ئامانج و ت□ک□شان د□بینن. من ل□ر□دا نموون□ی□کی ب□رج□ست□ و تا□ و تراژیدی و واقیعی ژیان ب□ دکت□ر د□نم□و□، تا بزان□ت ن□ك ه□ر ئاسان نیی□ گ□نجی کورد ب□خت□و□ر و شادومان ب□ت و خ□ونی گ□ور□ی ل□ ژیان ه□ب□ت، ب□□کو ه□موو و□ستگ□ جیاواز□کانی ژیانی و تا مردنیشی، ل□ ن□و □□شبینی□کی قوو□دا د□ژیت. من برازای□کم قوتابی زانک□ی س□ران□ و کو□□ پ□شم□رگ□ی□، ز□ر جار پرسیاری ئ□و نادادپ□رو□ری□ی ن□وان ئ□و کو□□ ب□رپرس□ گ□ند□□ان□ و

خ□یم ل□ د□کات ک□ دوو دنیا و دوو ژیانی ز□ر جیاوازیان ه□ی□ ! پرسیار د□کات ک□ ئ□م واقیع□ی دروست کردوو□؟ ئ□م□ ق□د□ر□کی ئیلاهیی□؟ یان ب□رھ□می ئ□و د□س□□ات□ی□، ک□ دکت□ر ل□ کت□ب□ک□یدا ب□ ی□ك وش□ش □□خن□ی ناکات؟ گفتوگ□ی ل□گ□□ د□ک□م و ب□وای□کی لا دروست د□ک□م، ک□ ئ□م□ کار ن□کات□ س□ر سرووشتی ژیان و پ□یو□ندی □□ژان□ی ل□ زانک□، □□ژی دواتر ک□ چوو□ زانک□، ئ□مجار□یان پرسیاری ئ□و□م ل□ د□کات ب□چی جیاوازی ل□ ن□وان قوتابی کو□ و کچ ب□ تایب□تی ئ□گ□ر جوان ب□ت د□کر□ت؟ ئ□ی ب□چی ئ□و ه□میش□ گیرفانی ک□م□ك پار□ی ت□دای□، ب□□ام قوتابی ه□ی□ ل□گ□□ ئ□و ل□ سای□ی باوک□ ب□رپرس و گ□ند□□□ک□ی، ل□گ□□ م□د□لی ژیان د□□وات؟ ک□ ئ□و نای□کسانیی□ی ب□رھ□م ه□ناو□؟ باش□ ب□چی ب□ ئاسانی ل□پرسین□و□ ل□گ□□ قوتابیی□کی ه□ژار د□کر□ت، ب□□ام ل□گ□□ کو□ی ب□رپرس□ك نا؟ پرسیاری ئ□و□م ل□ د□کات، باش□ مام□ ک□ زانک□م ت□واو کرد، د□ب□ دابم□زر□م؟ کارم د□ست بک□و□ت؟ بتوانم خ□زان پ□ک□و□ بن□م؟ داهاتوو□کی پ□ ل□ س□رک□وتن و گ□شبینیم ه□ب□ت؟ پرسیار ل□ دوای پرسیار، پرسیار بارانم د□کات، تا س□ر□نجام و□□ام□کم پ□ نام□ن□ت□و□، جار□کی دیک□ ب□وای□کی گ□شبینان□ی ئ□گ□ر ک□م و بچووکیش ب□ت، لا دروست بک□م. ب□ داخ□و□ ئ□م□ واقیعی گ□نج ولاوی کورد□، ک□ فاز□ جاف د□ی□و□ت ه□میش□ گ□شبین بن و خ□ونی گ□ور□یان ل□ ژیان ه□ب□ت و ب□ ت□نز□و ب□وان□ ژیانیان، و□ك ئ□و□ی نووس□ر گ□نج□ك بدو□ن□ت ل□ و□ات□کی ئ□سک□ندنافیا بژیت ن□ك کوردستان ! ب□گومان هیچ ب□های□ك، هیچ خ□ون و ئایند□ و داهاتوو□ك ل□ ژ□ر سای□ی د□س□□ات□ك بوونی نیی□ و نای□ت□ دی، ئ□گ□ر ئ□و د□س□□ات□ دادپ□رو□ر، ی□کسانخواز، پ□شک□وتوو، مر□ڤد□ست و هاوو□اتی و دیموکراسی و عیلمانی ن□ب□ت. باسکردن ل□و□ی ل□ ن□و و□ات□کی خ□ون کوژ و ل□ ژ□ر سای□ی د□س□□ات□کی ب□ ن□ز□ککردنی خ□ون□کان، د□ب□ مر□ڤ خ□ونی گ□ور□ی ه□ب□ت، ب□ □استی فریودان و د□ست□م□کردن و ب□ د□نگکردنی گ□نجان□. هیچ ک□م□□گ□ و تو□ژ□ك، هیچ گ□نج و لاو و تاک□ك، ناتوان□ت ئامانجی گ□ور□ی ل□ ژیان ه□ب□ت، ئ□گ□ر س□ر□تا ئامانجی ی□ک□می ئ□و□ ن□ب□ت، ئ□و ب□رب□ستان□ ب□وخ□ن□ت و ئ□و ست□م و د□س□□ات□ ب□باک□ ن□گ□□□ت، ک□ گو□ ب□ خ□ون و ئایند□ و گ□شبینیان نادات. ئ□م□ ل□ ز□مین□ی واقیع و ب□ ئ□زموون د□رک□وتوو□. ب□گومان دکت□ر نووس□ر و ئ□کادیمیی□کی هوشیار و ت□گ□یشتوو و ئ□زمووندار□، ز□رباش ئ□م ح□قیق□ت□ د□زان□ت، ب□□ام ک□ باسی ناکات، ل□لای□ک□و□ چاوی ل□ د□پ□ش□ت، ل□لای□کی دیک□ش□و□ و□ك ژاپ□نیی□کان م□ب□ستی نیی□، ف□ری ماسی گرتمان بکات، ب□□کو د□ی□و□ت ت□نها و ب□ ب□ د□نگی ماسیی□کان بخ□ین. د□نا ل□ کو□و□ی ئ□م دنیای□دا، مر□ڤ د□توان□ت ل□ ن□و

زەمینە و ژیانێکی پڕ لە ڕەشبینی و نادادی و بێ مافی، خەونی گەورەی هەبێت و ژیان بە بەختەوەری‌یەوە ببینێت و چاوی لە ئاسۆیەکی گەش بێت؟ ئێمە چۆن بتوانین ژیانمان بە تەنزەوە ببینین و بە پێ بکەین، ئەگەر لە نێو فەزایەکی پڕ لە تراژیدیا و شکست و بێ ئومێدیدا بژین؟ دکتۆر، جەخت لەوە دەکاتەوە، کە دەبێ گەنجی کورد بەردەوام ئاگاداری خۆراك و تەندروستیی خۆی بێت، جەستەیەکی وەرزشی بە هێز و ڕێکپۆش و جوان و سەرنج ڕاکێشی هەبێت، بەلام پێیان ناڵێت لە بەرانبەر ئەو هەموو نایەکسانی و بێ مافی و گەندەڵییەی هەیە، بیریان چۆن بێت ؟ ئەم جۆرە بیرکردنەوەیە لە ژیانی گەنجی کورد، لای نووسەرێکی دیاریشەوە، مایەی ڕەت کردنەوە و ڕەخنەگرتنە، چونکە ئێمە هەر پێویستیمان بەوە نییە بە تەنزەوە بڕوانینە ژیان، چونکە ژیان وەك كارل پۆپەر دەڵێت:
(سەرتاپا هەمووی کێشەیە) یاخود تەنها گرنگی بە تەندروستیمان بدەین ؟ ئەی هزر و ڕوانین و بیرکردنەوەمان ؟ ئێمە چی لە جەستەیەکی جوان و ساغڵەم و بە نەخۆشی بکەین، ئەگەر لە نێو ئەو جەستەیە، ڕوحێکی ترسنۆك و دەستەمۆکراو، نا بەرپرسیار و بێ هەست و درككردن هەبێت؟ ئەوەی ئێمە لە کوردستان پێویستیمان پێیە و دکتۆر فازڵ جاف، لە بەر هەر هۆکار و بەرپرسیاریەتی و بەخششێکی دەسەڵات بێت، خۆی لە دەبوێرێت و باسی ناکات، ئەو ڕوحە پڕ لە سەرکێشی و سەك و نەترسیە، کە بە داخەوە گەنج دەبێت هەیبێت و نیانە، کەچی دکتۆر بەو کتێبە و لە ژێر ناونیشانی بێهاکانی ژیان و هزر و ئەزموون بۆ گەنجان، ئەوەندەی تر ئەو ڕوحە دەستەمۆکراوەیان لە ناخدا سەوز دەکات و بیریان بۆ ئەوە دەبات کە بە تەنزەوە بڕوانن ژیان و خواردنیان تەندروست بێت، بۆ ئەوەی جەستەیەکی ساغ و بێ نەخۆشیان هەبێت و زیاتر بژین ! چش لەوەی ئەو ڕوحەی لە نێو ئەو جەستەیە دایە چۆنە ؟! یاخود مرۆڤ بۆ ئەوەی پێگە و بە هایەکی لە ژیان هەبێت دەبێ تەنها کار و هێزی دەستی کار بکەینە پێوەر بۆ ئەو بەهایانە؟ فازڵ جاف لەو کتێبەیدا دەڵێت:
(کرێکارێکی بەختەوەر لە هەموو کرێکارێك بەرهەمی زیاترە. ل22)
یەکێك لە دەرهاوێشتەکانی سیستەمی سەرمایەداری، کە ئێمەش وەك تاکە سیستەم دنیا ئاراستە دەکات ئەوەیە، کە مرۆڤ تەنها لە کارکردن و هێزی دەستی کار دەبینێتەوە. واتا شوناسی مرۆڤ لەوەدا کورت دەکاتەوە، کە ئەو مرۆڤە چەندە وەك ئامێرێك کار دەکات و دەجوڵێتەوە و بەرهەمی لە پێنا و کۆمپانیا و دنیای سەرمایەداری هەیە. لەو سیستەمەدا، مرۆڤ بۆ ئەوەی بتوانێت بژیت و بەردەوامی بە مانەوەی خۆی بدات، بۆ ئەوەی بتوانێت شوێنێك لە دنیا و ژیان بگرێت، ئەوا دەبێ بەردەوام کار بکات، بۆیە سەیر نییە بەلامانەوە

کاتێ دەبینین تاکێکی خۆرئاوایی، لە دەستدانی کارەکەی زۆر بەلاوە لە مەرگ و مردنی فیزیکییانەی خۆی پێ بە ئازارتر و ناخۆشترە. لەرێوەش گەر سەرنج بدەین دەبینین، هیچ بوارێك بۆ پەیوەندی نێوان مرۆڤەکان نەماوەتەوە و هەریەکەیان ڕۆبۆت ئاسا، بە پێی ئەو کار و کاتەی هەیەتی، لە نێو ئامێر و کارگەکان هەموو ژیانی بە سەر دەبات، کە لە ڕاستیدا شێوازێکی نوێی کۆیلایەتییە نەك کارکردن، چونکە هیچ کاتێك نابێ کارکردن بکرێتە هۆکارێك بۆ داماڵینی مرۆڤ لە هەموو ئەو هەست و چێژە ڕوحی و دەروونییانەی کە دەشێ لە میانەی پشوودانێکدا وەریبگرێت و بیبینێت. کارکردن لە پێناو ژیانە، کاتێ ژیان دەبێتە فاکتەرێك لە پەنا و کارکردن بە تەنها و مرۆڤەکان ئەو بڕوایەیان لادروست دەبێت کە ئەگەر کار نەکەن هیچ نین، بێگومان ئەو کات ئێمە لە بەردەم مرۆڤگەلێك داین، کە تەنها وەك ئامێرێك دەجوڵێنرێتەوە و ئەو جوڵانەوەیەشی تەنها لە خزمەت ئەوانیترە. بۆیە بەستنەوەی مرۆڤ بە جوڵەکردن و کارکردن، ڕواڵەتێکی دیاری دنیای سەرمایەدارییە و ڕەوایەتی پێدانیشی تەنها، دەچێتە خزمەت ئەو دنیا پووچ و بوودەڵە و بێ بەهایە، کە مرۆڤ هاوتای کار دەکات و کار لە سەرووی هەموو جۆرە بەهایەکی ئینسانییانە دەبینێت، وەك ئەوەی چەند کار بکەی بەختەوەرتری، کە پێچەوانەکەی ڕاستە. لەلایەکی دیکەوە، هیچ کرێکارێك لە دنیا نییە لە یەك کاتدا کار بکات و بەختەوەریش بێت، چونکە ئەگەر بەو تێگەیشتنە بێت، ئەوا چەمکی نامۆکردنی کرێکار و مرۆڤ بە گشتی، کە مارکس باسی لێوە دەکات و دەرەنجامی ئەو پەیوەندییە نایەکسانی و بێ مافییەی نێوان چینی پرۆلیتار و سیستەمی سەرمایەدارییە نەدەبوو. کرێکار بەرلەوەی بەرهەمی زۆر بێت مرۆڤە، مرۆڤبوون لێرەدا پێوەرە و دەبێ وەك مرۆڤ هەست بە بەختەوەری و شکۆمەندی ژیان بکات، نەك ئەو بە ختەوەرییەی وەك نووسەر دەیڵێت، ببەستینەوە بەوەی کە چەند وەك ڕۆبۆتێك بەرهەمی زیاترە! ئەی ئەو کرێکارانەی کاریان نییە؟ بێ بەرهەمن؟ ئایا ئەوانیش مافی ئەوەیان نییە ژیانێکی بەختەوەرانەیان هەبێت؟ یان دەبێت بەرهەمی زۆرتر لە خزمەت سیستەمی نامرۆیی سەرمایەداریی و کۆمپانیا و سەرمایەدارە داماڵدراوەکان لە هەموو شتێك بخەنە بازاڕەوە، ئەو کات هەست دەکەن وەك کرێکارێك بەختەوەر و بوونێکی ماناداریان هەیە. هەرگیز نابێ بەهای ژیانی مرۆڤێك لە کارەکە و بەرهەمەکەی ببینینەوە، چونکە ئەم جۆرە بیرکردنەوانە، لە خزمەت چینی بۆرژوا و سیستەمی سەرمایەدارییە، کە قازانج و دەسکەوت، بازاڕ و ساغکردنەوە، دەکاتە ئامانجی یەکەم و کۆتایی هەر مرۆڤێك لە هەر سووچێکی دنیا بێت. بە داخەوە نووسەرانی ئێمەش، لە ژێر ناوی بەهاکانی ژیان و ئەزموونی سەرکەوتوو بۆ گەنجان، ئەوەندەی تر

□□وای□تی ب□و دنیا پ□ ل□ نای□کسانی و نامر□ییی د□د□ن.
نووس□ری ئ□م کت□ب□، ه□ر ل□ ژ□ر ناوی ئ□زموون□ك ب□ گ□نجان، ل□ شو□ن□کی دیک□ی کت□ب□ک□یدا د□نووس□ت:
(ه□رگیز گل□یی ل□ هیچ بارود□خ و ک□س و لای□ن□ك م□ک□، خ□ت ببڕ ب□ ئ□ندازیاری ژیانی خ□ت، و□ك ئ□و□ی من خ□م بووم□ ئ□ندازیاری ژیانی خ□م) نووس□ر، پ□یامی ب□ گ□نجانی ب□شم□ین□تی کوردستان ئ□و□ی□، خ□یان ببن□ ئ□ندازیاری ژیانی خ□یان! باش□ د□کر□ و□ك خو□ن□ر□ك ئ□و پرسیار□ بک□ین، چ□ن بتوانن ببن□ ئ□ندزیار ل□ کات□کدا هیچ ک□رست□ و ک□لوپ□ل□کی ئ□نداز□یی، دوربین□ك، □ووپ□و□ك، ن□خش□ و دیزاین و ماک□ت□کی ئ□ندازیاریان□یان ل□ ب□رد□ست ن□ب□ت؟ ئ□م ب□چوون□ی نووس□رم و□ك ئ□و□ د□ت□ ب□رچاو، ئ□م□ خوان□کی جوان و □ازاو□ ب□ ک□س□کی ب□ د□ست و نابینا ئامادە بک□ین و ف□رمووی ئ□و□شی ل□ بک□ین، ل□ خوان□ک□ بخوات ! ئ□م ج□□□ □وانین□، و□ك ئ□و□ی ب□ در□ژایی ئ□و وتار□ ج□خنمان ل□کرد□ت□و□، □وانین□ک□ ب□رهەمی کولتوور و ف□ره□نگی ژیانی خ□رئاوای□، ک□ نووس□ری کت□ب□ک□ ب□ سا□□ان□کی ز□ر و در□ژ ل□ ن□وی ژیاو□ و س□دان ئ□زموونی ژیان و ک□چی ل□ و□ات□ پ□شک□وتوو□کانی دنیا، بینیو□ و ئیدی ئ□م ئ□زموون□ د□کات□ □□نوینیی□ك ب□ ئ□و□ی گ□نجانی کوردیش، ب□ه□مان ئ□زموونی ئ□و ت□پب□□□ن و ژیان□کی ب□خت□و□ران□یان ه□ب□ت. نووس□ر گ□رچی باس ل□و□ د□کات (ک□ دیدگای هیچ ک□س م□ک□ ب□هی خ□ت. ل 159) ب□□ام س□یر ل□و□دای□، ئ□و د□ی□و□ت دیدگای خ□ی ل□و کت□ب□دا بکات□ دیدگای ه□موو گ□نجان و لاوانی کوردستان. دواجار د□□□م ئ□م کت□ب□، گ□نجان ف□ری گ□ل□□ك ب□ها د□کات، ب□□ام پ□یان نا□□ت ئ□گ□ر ل□ ژ□ر سای□ی د□س□□ات□کی چ□وس□ن□ر و ناداپ□رو□ردا بوون، ب□های ژیان و بوون ومافتان ل□ کو□ دای□ و چی بک□ن؟ ک□ ئ□م□ش ئ□و ب□ها □است□قین□ و پیر□ز و ب□رز□ی□، ک□ ئ□م□ ل□ ک□م□□گ□ی کوردی پ□ویستیمان□، ن□ك ئ□و□ی شیکپ□ش و □□کپ□ش و ت□ندروست و □وو□ك خ□ر بین، ئیدی خوای د□کرد دنیا و□ران د□بوو. واتا ب□ کوردی و ب□ کورتی، نووس□ر د□ی□و□ت ب□ گ□نجانی ئ□م□ ب□□ (ک□اوی خ□تان بگرن با با ن□یبات) ه□ر خو□ن□ر□کیش ب□وای وای□ من ه□□□م س□رپشکی د□ک□م بچ□ت ئ□و کت□ب□ بخو□ن□ت□و□ !

---

*پ□راو□ز:_ ناوی کت□ب: ب□هاکانی ژیان هزر و ئ□زموون ب□ گ□نجان، نووسینی: دکت□ر فاز□ جاف، ب□اوکراو□ی: □□کخراوی کوردستان دیال□گ _ 2024.

*ئ□م با ب□ت□ ل□ ه□فت□ نام□ی □□گای کوردستان ژمار□ (1404) □□ژی 10/9/2024 ب□اوکراو□ت□و□.

خ□□قکردنی م□ژوو ل□ د□قی میت□ل□ژی ئ□لیاد□-1-.. یونس تانج

ب□شی ی□ک□م:

نوسین، ب□ تایب□ت نوسینی م□ژوویی ه□و□□ک□، دیفاکت□ی□ک□، ب□ مان□و□ و ن□مری، زاد□ی پاش ب□ ئوم□دبوونی مر□ڤ□ ل□ گ□یشتنی ب□ ژیانی ناک□تا.
ل□ □ووی کاتب□ندیی□و□ (Chronology)، د□ش□ت گ□ل□ک ل□ گ□ل□کی دیک□، زووتر ه□شیار بووب□ت□و□ و د□ستی کردب□ت ب□ ت□مارکردنی □ووداو و ب□س□رهات□کانی م□ژوو، ب□ ه□ر ج□ر□ک ب□ت و ل□ ه□ر ئاست□کی ناج□ر و نزمدا ب□ت، تاکو چ □اد□ی□ک سنور□کانی ت□ک□□ بووب□ت□و□ ل□گ□□ ق□ناغ□ ب□رایی□کانی بیرکردن□و□ و س□رد□م□کانی ئ□فسان□گ□ری، ئیشکالیی□ت□ک□ ل□ چیی□تی و چ□نیی□تی نوسین□ک□ نی□، گرنگ ئ□و□ی□ کرد□ی خ□□قکردنی م□ژوو ب□ ئ□نجام گ□ی□ندراو□، گرنگ ئ□و□ی□ ک□شش□ک ه□ی□ ب□ نوسین□و□، ئ□گ□رچی ئاو□زانی ئ□فسان□کاری و ئ□فسونگ□رایی بووب□ت، یاخود و□ک پ□خشان□ شیعر□کی و□ژ□یی د□رک□و□ت و م□زی ل□ک□□□ران ت□ژی بکا ل□ ک□ر□ست□ی ل□ک□□ین□و□، ب□□کو خودی ق□یران□ک□ ئ□و□ی□، د□ست ن□بردر□ ب□ نوسین و ت□مارکردن، تا ل□ئاکامدا خ□مان ل□ب□رد□م ن□ت□و□ و ک□□ت□کی ب□ م□ژوو د□بینین□و□.
م□ژوونوسان ب□ شو□ن ئاماژ□کانی د□ق□ ئ□فسان□یی□کان و□□بوون، ب□ پشتب□ست□یی ئامراز□کانی ف□لس□ف□ی م□ژوو ب□ بونیادنانی ک□□□گ□کانیی خودی م□ژوو، چونک□ م□ژووی ک□نی ز□ر ب□ی گ□لان ئاو□ت□ی□ ل□ ت□ک ئ□فسان□گ□ری، ن□هام□تیی□ک□ ئ□و□ی□ خاو□نی ئ□فسان□، یان د□قی ئ□فسان□ییش ن□بی تاکو ب□ ئیلهام و□رگرتن ل□ی بنچین□کانی م□ژوو□ک□ی ل□س□ر □□ بن□ی!
ئ□وان ب□و دنیابینیی□ کاریان کردوو□.. ک□ د□ب□ت م□ژوو ن□شب□ت

دروست بکرێت، هەموو شتەکیان نوسیوەتەوە، تاوەکو لە سەردەمانی پاشتر مێژووناسان دەتوانن پەلەنکاری و لێکۆڵینەوە لەبارەی ئەم دەقانەوە بکەن.

ئەفسانەو حیکایەتەکانی گوێی ئاگردان هیچ نین جگە لە کۆششی پێشین بۆ بەجێهێشتنی مۆری مێژوو، هەرچەند ئیلیادە بە بەشێک لە ئەفسانە لە قەڵەم بدرێت، بەڵام بووەتە هۆی گەڕانی شوێنەوارناسان بەدوای پاشماوەی شاری تەڕوادە و ساخکردنەوەی ڕووداوەکانی ئیلیادە. بە وێنە بەشێک لەم ڤەکۆڵینانە ئاماژە بەوە دەکەن، شارەکە کەوتووەتە بەری ئاسیای بچوک و تورکیای ئیمڕۆ، هەروەها ئەفسانەی ئەنیادە کراوەتە بنەمای لە دایکبوونی شارەکانی ئیتاڵیا و لە سەرهەڵدانی ئیمپڕاتۆڕیای ڕۆمانی، بەوەی ئینیاس وەک پاڵەوانێکی تەڕوادە پاش هەرەسی شارەکە بە فەرمانی خواوەند ڤینۆس خۆی دەربازی ئەو خاکە دەکا کە دواتر بە ئیتاڵیا دادەندرێت.

خواوەندە یۆنانییەکانی شاخی ئۆڵۆمپس، وەک لەم سێ ئەفسانەیەدا دەبیندرێت (ئەلیادە، ئەنیادە، ئۆدیسیا)، بزوێنەرن و مێژوو دروستدەکەن، بوونەتە بەهادەری چەمکەکانی جوانی و لەهاتوویی و ئیرۆس(عیشق) و هەڵسوڕێنەری گەڕەکانی جەنگ لە نێوان مرۆڤ، بوونەتە هۆی خەڵقکردنی مرۆڤی نیو-خودا و ئاوێتەبوونی تۆرمەی مرۆڤ بەخواوەندەکان، بە وێنە بەرەکی هەلێنا دەگەڕێتەوە بۆ زیۆسی گەورە خواوەندە، بەرەکی ئینیاسیی داستانی ئەنیادە دەگەڕێتەوە بۆ خواوەند مارس و هتد.. دەشێت بیرەکەی بەخودابوونی مرۆڤ و بە کوڕ بوونی پەیامبەر یەسوعیش لە قۆناغی دواتر.. ڕیشەکەی بگەڕێتەوە بۆ ئەم داستانانە، وەک ئەوەی لە بەشێک لە پوختەکراوی داستانی ئیلیادەی هۆمیرۆس()ی شاعیری یۆنانی دەردەکەوێت.

تەڕوادە(Trojan) شارەکە دەکەوێتە کەنارەکانی ئاسیای بچوک، بە شورا بەند و قایمەکانیی بەناوبانگ بوو، شارەکە لەلایەن پریام پاشا بەڕێوەدەبردرا (پاریس و هیکتۆر) دوو لە ڕۆڵەکانین، کاتێک پاریس لە دایک دەبێت بڕیار دەدەن بیکوژن، چونکە پێشبینی ئەوەیان بۆ دەکرێت، ئەم کوڕە لە داهاتودا دەبێتە هۆی لەناو بردنی شاری تەڕوادە، بۆیە لەلایەن بنەماڵەکەیەوە شوانێک ڕادەسپێرن بە ئەم کارە، بەڵام شوانەکە دەستی ناچێتە کۆرپەکەو هەڵدەستێت بە نهێنی بەخێوی دەکات و گەورەی دەکات، پاریسی کوڕی پریام پاشا دەبێتە شوانی مەڕوماڵاتی ئەو ماڵەی لەخۆیانگرت.

خواوەندە یۆنانییەکان دەکەونە ناو کێبڕکێیەکەوە، ئیریس خواوەند کە بەردەوام حەزی بە ئاژاوەیە، لە سەر سێوێکی سور دەنوسێت بۆ جوانترین و سێوەکە هەڵدەداتە سەر مێزی ئەم سێ خواوەندە، (ئەسینا- ڤینۆس- هیرا) سێ خواوەندەکە لەسەر ئەوەی سێوەکە بۆ

کامەیان بەتە دەبێتە ناکۆکییان، دەبەنە لای زیۆسی گەورە خواوەند، ئەویش نایەوێ دژی هیچ یەکێکیان بڕەنجێنێت، داوادەکات شوانێک بە ناوی پاریس لەبری ئەو بڕیارەکە بدات و جوانترینی ئەم سێ ژنە خواوەندە دەستنیشان بکات.
هەرسێکیان لە بەردەمی پاریسی کوڕی پریام ئامادە دەبن و سێوەکەی پێدەدەن، داوای لێدەکەن سێوەکە بداتە ئەوەی جوانترینیانە، هەر یەکەی لە بەرامبەر هەڵبژاردنەکە بەخششێک بە پاریس پێشنیار دەکا، ئەسینا، پێیدەڵێت سەرجەم سوپای سەر زەویت دەخەمە ژێر دەست، بەجۆرێک لە هیچ جەنگێک شکست نەهێنیت، هیرا، پێیدەڵێت موڵکی ئاسیاو ئەوروپات پێشکەشدەکەم، ڤینۆس، دەڵێت جوانترین ئافرەتی زەویت پێشکەشدەکەم، بەڵام پاریس پێشنیازەکەی ئەفرۆدیت (ڤینۆس) قبوڵدەکات و سێوەکەی پێدەدات.
پاش ئەم ڕووداوە ڕۆژێک لە ڕۆژان لە شاری تڕۆوادە بە ئامادەیی جەماوەر پێشبڕکێیەکی زۆرانبازی سازدەکرێت، پاریسی شوان بەشداری دەکات و دەکەوێتە بەرامبەر ئازاترین پیاوی تڕۆوادە کە هێکتۆری برایەتی، بە نیشانەی لێکچووی سەر جەستەیان هێکتۆر براکەی دەناسێتەوە و دەستی دەگرێت و سەرباری ناڕەزایەتییەکان دەیهێنێتەوە کۆشکی پاشایەتی باوکی.
لە گۆشەی یۆنانەوە.. هێلینی کچی لیدا و زیۆسی گەورە خواوەند، جوانترین ئافرەت بووە لەم سەردەمەدا، پاشا و پاشازادەکانی سەرجەم شارە دەوڵەتەکانی یۆنان خوازبێنیان کردووە، بۆ ئەوەی جەنگ لە نێوانیان ڕوونەدات دەگەنە ئەوەی کە هێلین هەر یەکێکیانی بە هاوژینی خۆی هەلبژارد، ئەوانی دیکە ڕەزامەند بن و ببنە هاوپەیمان و پارێزەری خۆی و هاوسەرەکەی، ئەوەبوو هێلینا مینیلاوسی پاشای ئەسپارتە وەک هاوسەر هەڵدەبژێرێت.. کە برای ئاگامەمنونە.
ڕۆژێک پاریسی کوڕی پریام بە کارێکی دەوڵەتداری لە شاری تڕۆوادەوە دەنێردرێتە شارە دەوڵەتی ئەسپارتە، لەوێ چاوی بە هێلین دەکەوێت و دڵیان بە یەک دەچێت، لێرەوە بەڵێنەکەی ئەفرۆدیت پاش ڕۆژگارێک دێتە دی و هێلینی کچی زیۆس، لەگەڵ پاریس ڕادەکەن بەرەو شاری تڕۆوادە.
هەواڵی ڕفاندنی هێلێن بڵاو دەبێتەوە و ئاگامەمنونی برای مینیلاوس، پاشاکان کۆ دەکاتەوە و ئەوەیان بە بیر دەهێنێتەوە پێشتر بەڵێنیان داوە هاوپەیمانی ئەم دوو هاوسەرە بن (هێلێن و مینیلاوس)، بۆیە لە سەرجەم شارە دەوڵەتەکانی یۆنانەوە سوپاو هێز و پاڵەوانەکانی وەک (ئەخیل و بترۆکلیس و ئەیاس و ئۆدیسیۆس) کۆ دەبنەوە بە سەرکردایەتی ئاگامەمنون، بە هەزار کەشتییەوە بە ڕێدەکەون بۆ هێرشکردنە سەر شاری تڕۆوادە.

پاش ج□نگ□کی د□ سا□□ ی□نانیی□کان ناتوانن د□ربازی ناو شاری ت□□واد□ ببن، ب□ه□ی شورا پت□و و ب□ه□ز□کانیی□و□، ل□ □و ب□□وبوون□و□ی□ک ل□ د□ر□و□ی قول□کان هیکت□ر بیتر□کلیسی هاو□□ خ□ش□ویست□ک□ی ئ□خیل د□کوژ□ت، ب□ی□ ئ□خیل ب□یار د□دات ب□ت□و□ ناو ج□نگ□ک□، پاش ئ□و□ی ل□ ئاگام□منونی ف□رماند□ی ل□شکر□ک□یان تو□□ بوو□ و □یز□کانی سوپای ج□ه□شتوو□، ب□ی□ د□گ□□□ت□و□ م□یدانی ج□نگ و ل□ □وو ب□□ووبوون□و□ی□ک د□توان□ت ه□کت□ری برای پاریس بکوژ□ت، ل□ ب□رامب□ردا پاریسی ک□و□ی پریام د□توان□ت خا□□ی لاوازی ئ□کلیریس(ئ□خیل) بد□ز□ت□و□ و گورز□ک ل□ ژ□ر پ□ی□کانی بدات و ل□ ت□□□ی ه□کت□ری برای ک□تایی پ□به□ن□ت.

گ□ل□ک ل□ پا□□وان□کانی ی□نان و ت□□واد□ ل□ ناو د□چن، ت□نان□ت ب□ش□ک ل□ خواو□ند□ ی□نانیی□کان داب□ش د□بن ل□ ن□وان پا□پشتیان ب□ دوو ب□ر□ک□، هیرا و ئ□سینا و سايد□ن، د□بن ب□ پشتگیریکاری ی□نانیی□کان، ڤین□س و ئ□پ□□□ و ئیریس د□بن ب□ پشتگیریکاری ت□□واد□یی□کان.

تاو□کو ی□نانیی□کان د□توانن ل□ □□گ□ی بیر□ک□ی ئ□سپ□کی دارین□و□ ب□□ن□ ناو شاری ت□□واد□، ئ□سپ□کی ز□ب□لاحی دارین د□ه□نن ل□ د□ر□و□ی ت□□واد□ دايد□ن□ن، هاوكات ک□م□□□ک ج□نگاو□ر ل□ ناو□و□ی ئ□سپ□ک□ خ□يان مات د□د□ن، ت□□واد□يی□كان وا د□زانن سوپای ی□نانیی□کان پاش□کش□ی کردوو□، ب□ی□ ئ□سپ□ک□ □اد□ک□شن□ ناو□و□ی شار□ک□و و□ک د□ستک□وت□ک چاوی ل□د□ک□ن، تو□□ز ل□ نیو□ش□ودا ج□نگاو□ر□ ئ□سپارتایی□کان ل□ ئ□سپ□ دارین□ک□ داد□ب□زن و د□روازی□ی شاری ت□□واد□ وا□ا د□ک□ن، ب□م□ش سوپا ی□نانیی□ک□ی د□ر□و□ □□□م□ت د□ب□ن□ ژوور□و□.. د□توانن شار□ک□ ت□خت بک□ن و بیسوت□نن، ه□ل□ناش ل□گ□□ خ□يان بب□ن□و□ ی□نان و شار□ د□و□□تی سپارت□.

ه□□ب□ت س□ربورد□ی ئ□سپ□ دارین□ک□و ه□ر□سی ت□□واد□ ل□ داستانی دوو□می ه□میر□س بوونی ه□ی□، ک□ ناسراو□ ب□ داستانی ئ□د□سا و خودی بیر□ک□ی ئ□سپ□ دارین□ک□ش د□گ□□□ت□و□ ب□ ژیری و ل□و□شاو□یی ئ□د□سا.

یونس تانج

ژ□د□ر□کان:-

– Homer. Robert fagles. Iliad. Panguin.London.1990

- دريني خشبة، قصة طروادة، مؤسسة هنداوي، المملكة المتحدة،

گەڕانکاری لە ڕوخساری ناوچەکەدا.. عوسمانی حاجی مارف

ئەو زنجیرە ڕووداوانەی لە سێپتەمبەری ٢٠٢٤دا بەتایبەتی لە لوبنان بینراون، دەبێتە هۆی گۆڕانکاری لە ڕووخساری ناوچەکەدا.

تیرۆری حسن نەسرولڵا، لەکاتێکدایە کە گرژییەکی بەهێز لەسەر بەرەی باکوری ئیسرائیل لەگەڵ لوبناندا لەئارادایە، ئەمەش بەردەوامی پەرەسەندنی سەربازی و هاوکێشە نوێیەکان لە چەکردنەوەی لەشکرکێشی و کارەساتی کۆمەڵکوژی و وێرانکاری بێبەزیانەی ئیسرائیل بۆ سەر غەززە و لوبنان نیشان ئەدات، کە هاوسەنگی هێز لە ناوچەکەدا دەگۆڕدرێت، چونکە ئەم ڕوداوە بە پێشهاتێکی مەترسیدار دادەنرێت، سەبارەت بە لێکەوتەکانی لەسەر گۆڕەپانی سیاسی و ئەمنی لە لوبنان و تەواوی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، لەهەمانکاتدا ترسی کاردانەوەی توندی حزبوڵڵا و هاوپەیمانەکانی لەلایەک و لەلایەکی ترەوە کۆماری ئیسلامی ئێران لە ناوچەکەدا دروست دەکات، بەمانایەک بەرزکردنەوەی ئاستی دەخی جەنگ و ئەگەری کێشکردنی ناوچەکەیە بە شێوەیەکی گەورەو وێرانکەرو کوشتنی بە کۆمەڵ و خوێناوی.

پێشتر بنیامین ناتانیاهۆ، زنجیرەیەک هەڕەشەی لە دژی ئێران و هێزەکانی سەر بە ئێران بڵاوکردەوە. لە هەڕەشەکانیدا حیزبوڵڵای بەتایبەتی هێنایە ئاراوە، “بە لەبەرچاوگرتنی ئەوەی کە حیزبوڵڵا ڕێگای شەڕی هەڵبژاردوە، واتە ئیسرائیل جگە لە شەڕ هیچ بژاردەیەکی دیکەی نیە”. جگە لەوەش حکومەتی ئیسرائیل بانگهێشتکردنی دوو لیوای یەدەگی بۆ بەرەی باکوور ڕاگەیاند، کە ئامادەیە بۆ لەشکرکێشی زەمینی بۆ سەر خاکی لوبنان!، بەمشێوەیە فراوانکردنی داگیرکاریەکانی ئیسرائیلە بە دەرچوون لەو قەیرانەی لە غەززەدا دەرگیری بووە، کە لەمبارەیەوە بە تیرۆری حەسەن نەسروڵلا و بەشێک لەسەرکردەکانی حزبوڵڵا، ناتانیاهۆ سەرکەوتنێکی بەدەستهێنا و کاریگەری لەسەر بەرزکردنەوەی کەسایەتی لە ناو ئیسرائیلدا دانا، لە هەمانکاتدا هەلی بۆ هەڵکەوتوە کە درێژە بەم شەڕە دەندانەیەی

بدات.
نەتانیاهۆ، لە ماوەی پانزە ساڵدا، ئیسرائیلی خستۆتە ناو جۆشی وەستانەوە لەبەرامبەر ئێراندا، تا ڕادەیەکی زۆر بەکاری هێناوەو دەرفەتی ئەوەی قۆستۆتەوە بیسەلمێنێت کە بوونی ئێران چەندە مەترسیدارە و هەڕەشەیەکی ڕاستەقینەیە بۆ سەر بوونی ئیسرائیل.
بۆیە هەموو ناکۆکییە سیاسی و ستراتیجییەکان بەپێی دیدگای ئیسرائیل، هاوکاتە لەگەڵ ئەم هەڕەشانە و مەترسی ئێران بۆ سەریان، ئەگەر لە خەڵکی ئیسرائیل پرسیار بکرێت کە زیاتر هەست بە متمانە لەگەڵ کێ دەکات، ئەوا زۆرترینیان ناتانیاهۆ هەڵدەبژێرن، تەنانەت ئەگەر لە چەپ بن یان نەیاری سەرەکی ناتانیاهۆش بن.
گرنگترین پرسیار لەم چوارچێوەیەدا، پێوانەی سەرکەوتن بە ئیسرائیل لە شەڕی لوبناندا چییە؟ بەشێک لە خەڵکی ئیسرائیل ئەوە دەبینن کە ئامانجی سەرەکی لابردنی چەبوونەوەو دورخستنەوەی حزبوڵڵایە لە ناوچەکەدا، بەشێکی تریش زیاتر پێداگری لەسەر سەرکەوتن بە ڕوخاندنی حزبوڵڵا و کۆتایهێنان بە بوونی حزبوڵڵا دەبینن.
لە گۆڕەپانی دیپلۆماسیدا، تەنانەت، ئۆپۆزسیۆنی ئیسرائیلیش دان بەوەدا دەنێن کە چوونە ناو ڕێڕەوی دیپلۆماسی تەنیا دوای نیشاندانی هێز دەتوانرێت ئەنجام بدرێت، بەتایبەتی لەبەرامبەر ئەو ڕێکخراوانەی کە بە ڕێکخراوی تیرۆرستی وەسفیان دەکەن، بەومانایە کاتە ئامادەی ئەگەری دانوسانن لەگەڵ ئەو هێزانەدا کە تەواو هیلاکیان کەن، هەر بۆیە ئەم ماوەیە ناتانیاهۆ باسێکی لەسەر دانوسان نیەو لە تاوانەکانی بەردەوامە.
ناتانیاهۆ و ئیسرائیل، بە پشتیوانی ئەمریکا و ڕۆژئاوا، پاراستنی ئیسرائیل وەک سەنگەر و قەڵایەک لە بەرامبەر ووڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستداو لەلایەکی ترەوە وەستانەوە لە بەرامبەر ململانێ و دەخالەتی ووڵاتانی زلهێزی وەک ڕوسیا و چین لە ناوچەکەدا حسابی لەسەر دەکەن، لەم بارەیەوە سەرکەوتنی ئیسرائیل لەم شەڕەدا دەبێتە دەستکەوتێکی گەورە بۆ ئەمریکا، کە قەرەبووی بەشێکی گەورە لە شکستەکانی ئەمریکا لە ناوچەکەدا دەکاتەوە.
لە چەند مانگی ڕابردوودا ئیسرائیل بزوتنەوەی حەماسی لاوازکردوە، هەروەها بەشێکی زۆر لە توانا و چەک و سەرکردەکانی حزبوڵڵای لەناوبردوە، کەوەک هێزێکی چەکدار وەها لاوازی کردوە، کە بە ئێران زەحمەتە بتوانێت بە ساڵانی داهاتوودا هەڕەشەی لە ئیسرائیل پێبکات. لەڕوەوە دەتوانین بڵێین ئیسرائیل گەورەترین گورزیدا لە هەوڵی بیست ساڵەی ئێران لە بنیاتنانی ئەو هێزە میلیشیایانەی پێکیخستبون و دایمەزرانبون.
ستراتیجی ئێران لە ماوەی دوو دەیەی ڕابردودا چێ بووەتەوە لەوەی

کە لەسەر بنیاتنانی ئامرازی کاریگەر لە دەرەوەی سنوورەکانی دامەزرێنێت، تا لەو ڕێگەیەوە توانایی بەربەستێک دادەمەزرێنێت کە ڕێگری لە نەیارەکانی دەکات لە هێرشکردنە سەری. ئێران بە قۆناغ چەندین هێڵی بەرگری بنیاتناوە، لە دوای لەشکرکێشی ئیسرائیل لە ساڵی ١٩٨٢لە لوبنانەوە دەستی پێکرد بە دامەزراندنی حزبوڵڵای لوبنان،، پاشان لە عێراق کەدوای لەشکرکێشی ئەمریکا لە ساڵی ٢٠٠٣، فراکسیۆنەکانی هێزەکانی حەشدی شەعبی پێکهێنا، هەروەها لە سوریا و یەمەنیش لە دوای بەهاری عەرەبی ٢٠١١ هەوڵیدا بە دروستکردن یان پشتگیریکردنی میلیشیا ناوخۆیی و هاوردەکراوەکان، هەڵبەتە حزبوڵڵا هەرە گرنگترین و کاراماترینی دەستکردەکانی ئێرانە. ئێران لە ڕێگەی ئەوانەوە شەڕی بە وەکالەت لە دژی نەیارەکانی دوور لە خاکی خۆی ئەنجامدا، بەبێ ئەوەی خۆی ڕاستەوخۆ تێوەگلابێت. ئەم ستراتیژە بۆ ماوەی نزیکەی دوو دەیە سەرکەوتوو بوو لە ڕاگرتنی ئیسرائیل و ئەمریکا لە هێرشکردنە سەر ئێران، تا ئەو کاتەی لە سێپتەمبەری ٢٠٢٤، ئیسرائیل توانی هێرشی توند بکاتە سەر حزبوڵڵا، کە پێدەچێت هەمان کاریگەری ڕووداوەکانی سێپتەمبەری ٢٠٠١ لەسەر سیستەمی ناوچەیی هەبێت، بەتایبەتی لەسنووردارکردنی ئێران، بەم شێوەیە لە ئاکامدا دۆخی ئێران تەواو دەشێوێنرێت.
ئیسرائیل بەوردی پلانی داڕشتووە بۆ لەناوبردنی سەرکردەکانی حزبوڵلا و ئەوهێزانەی پاشکەی ئێرانن لە ناوچەکەدا، ئەم شەڕە لەگەڵ ئەوەی زۆر توندوتیژو خوێناویە، لەهەمانکاتدا زۆربەی هێرشە سەربازیەکان ئاراستەی حزبوڵڵا و سەرکردەکانی و لەناوبردنی چەکەکانیانە، بەڵام بەگشتی لەسەرەتای ئەم هێرشە دڕندانەیەی ئیسرائیل بۆ سەر غەززەو لوبنان تائێستا بەجیا لە کوشتاری زیاد لە چل هەزاری دانیشتوانی غەززە، ژمارەی ئەو ئاوارانەی کە لەلایەن ئیسرائیلەوە ناچارکران بە هەڵهاتن زیاترە لە ملیۆنێک، ناسینەوەی ئەم شەڕە پەیوستە لەو شوێنەوە لێکدانەوەی بۆ بکرێت کە هێرشی دڕندانەی ئیسرائیلە بۆ سەر خەڵکی فەڵەستین و ڕەتکردنەوەی چارەنوسی خەڵکی فەڵەستینە لە خواستی دامەزراندنی دەوڵەتی فەڵەستین.
شێوەی خۆبەدورگرتنی حزبوڵڵا لە شەڕی غەززە نەبووە هۆی ئەوەی ئیسرائیل نەیکاتە ئامانج، ناتانیاهو بڕیاری داوە توانا کانی ئەو حزبە نەهێڵێت، دەتوانرێت دوای چەندین خولی هێرش بگوترێ کە زۆربەی سەرکردەکانی بەبێ شەڕ کوژراون و زۆربەی چەکەکانی حزبەکەش لەکاتێکدا لەناو فرۆشگاکانیاندا بون لەناوچوون، ئەمەش دۆخێکی سەختە بۆ حزبوڵڵاو ئێران، کە چۆن بەبێ شکستی تر لەم دۆخە دێنە دەرەوە.
ئێران نەگەیشتووەتە قۆناغێک کە دەستبەرداری حزبوڵڵا بێت، وە

دەستبەرداریشی نابێت، تەنها کاتێک نەبێت کە گەڕانکارییەکی گەورە لە تاران ڕووبدات، چونکە حزبوڵڵا گرنگترین سەروەت و سامانی سەربازی کۆماری ئیسلامییە لە دەرەوەی ئێراندا، هەربۆیە ئیسرائیل هەوڵ ئەدات لەڕێگەی چەکردنەوەی لێدانەکانی لە حزبوڵڵا بەجیا لەوەی دەیەوێت حزبوڵڵا کۆتایی پێبهێنێت، لەهەمانکاتدا لە هەوڵی ئەوەدایە ئێران کێشکات بۆ ناو شەڕەکەو لەم ڕێگەیەوە دۆخەکە زیاتر بخاتە ناو چوارچێوەی شەڕێکی ناوچەیی و فراوانەوە، ئەوەی جێگای سەرنجە لەم هەلومەرجەدا ئەوە تەنها ئیسرائیلە کە هەڵگیرسانی ئەم شەڕە لە ناوچەکەدا بە بەرژوەندیەکانی حساب دەکات و پێداگری لەسەر شەڕی ناوچەیی فراوان دەکات.

پێشبینی دەکرێت ئێران زیاتر هەوڵبدات ئاستی ململانێکانی لە دژی ئیسرائیل کەم بکاتەوە و بەقازانجی نیە بگلێتە ناو شەڕێکی فراوانەوە، سەرکردایەتی ئێران بەخۆیان ئاگاداری ئەوەن کە هاوسەنگی هێز لەبەرامبەر ئیسرائیلدا لە قازانجیان نەماوە. شەڕی لەگەڵ ئیسرائیلدا چوار ڕاستی ئاشکرا کرد: یەکەمیان ئەوەیە کە ئیسرائیل توانای ئەوەی هەیە شەڕێکی درێژخایەن ئەنجام بدات، ئەگەری ئەوە هەیە ئەم شەڕە نزیکەی ساڵێک بخایەنێت. دووەم: بیروڕای گشتی ئیسرائیل گەڕاوە و تارادەیەک پاڵپشتی شەڕەکە دەکەن، لە ئەنجامی ئەمەشدا نەتانیاهۆ، بوو بە سەرکردەیەکی مێژوویی لەنێو بەشێکی زۆری هاووڵاتیانیدا. سێیەم: ئیسرائیل زۆر گرنگی بە زیانە مرۆیەکانی نەداوەو نادات، بەبیانوی ئەوەی کە هەزاران کوژراو لەنێو ڕیزەکانیدا ڕوویانداوە. چوارەم: شەڕی ئێستا ئەو ڕاستیەی پشتڕاست کردەوە کە ئیسرائیل بۆتە هێزێکی سەربازی بەتوانا بێڕکابەر لەناوچەکەداو ئەمریکاو ڕۆژئاوا پشتیوانی جدی لێدەکەن.

کاتێک بزووتنەوەی حەماس ئۆپەراسیۆنی لافاوی ئەقسای دەستپێکرد، لە ئەنجامدا، ئاشکرابوو کە پەرچەکرداری وێرانکاری ئیسرائیل لە سەر غەززەو دواتر هێرش بۆ سەر لوبنان، ئێران هەموو ئەو هێزو گەنجینانەی لەدەست ئەدات کە لە ماوەی دوو دەیەدا دروستی کردون، ئەگەر شەڕەکە نەشگاتە ناوخۆی ئێران، بەڵام پێگە و هاوسنگی هێزی ئێرانی تەواو هێناوەتە خوارە، هەروەها مەترسی کۆتایی دەسەڵاتەکەشی ئەگەرێکە!.

بەشێوەیەکی بۆوێنە لە دوای ڕووداوەکانی ١١ی سێپتەمبەری (٢٠٠١)ەوە. لە ماوەی دوو دەیەی ڕابردودا، ئێران سودی لە جەنگی کەنداوی دووەمی ئەمریکا وەرگرت، کە لە ئەنجامدا دوو دوژمنی سەرەکی ئێران لە ناوچەکەدا (ڕژێمەکانی تاڵیبان لە ئەفغانستان و سەدام حوسەن)ی ڕووخاند، ئەتوانین بڵێین کە دوای شۆڕشەکانی بەهاری عەرەبی و دەخالەتی رۆژئاوا و ئەمریکا لە گۆرینی ڕێرەوی ئەو

شەرشانە بەرەو شەڕی ناوخۆ. دۆخی سیاسی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بەجۆرێك ئاڵوگۆڕی بەخۆوە بینی، لەلایەک مایەی پشێوی و ناجێگیری سیاسی و کارەساتەکانی فەراهەمهێنا لە ناوچەکەدا، لەلایەکی ترەوە دەرگای بە کۆماری ئیسلامی ئێران ئاوەڵاکرد، کە نفوزی خۆی بەرفراوانکاتەوەو گروپ و هێزی چەکدار جێنیشین بکات، بەڵام بەدوای هێرشەکانی ئیسرائیل بۆ سەر غەززەو باشوری لوبنان، دوای ئەوەی ئیسرائیل توانی هێڵی بەرگری ئێران لە هەموو گۆشەکانەوە لاوازبکات و یەک لە دوای یەک هاوپەیمانەکانی ئێران لاوازو بێکاریگەر بکات، ئیتر هیچ شتێک نیە ڕێگری بکات کە ڕاستەوخۆ ئێران بکاتە ئامانج، ئەگەرچی ئێران لەلای خۆیەوە پێیوایە ئەگەر خۆی لە چوونە ناو ڕوبەڕوبونەوەیەکی ڕاستەوخۆ بەدوور بگرێت لەوانەیە لە ژیاندا بمێنێتەوە، بەڵام واپێدەچێت ئیسرائیل بەم ئاستەی ئێستا واز لە جمهوری ئیسلامی نەهێنێ چ بە پەلکێشکردنی بۆناو جەنگێکی ڕاستەوخۆ یاخود بە سەپاندنی کۆمەڵێك مەرج بە هاوکاری ئەمریکاو ڕۆژاوا بەسەریدا کە باڵادەستی ئێران لەناوچەکەدا کۆتایی پێبێنێت و بگرە ئەگەری ئەوەش فەراهەم بکات کە دەسەڵاتەکەشی ڕوبەرووی لەناوچوون ببێتەوە!

لەڕاستای هەڵگیرسانی جەنگێکی فراوانی وێرانکەرو قوربانیەکی بێشومار لە خەڵکی سڤیل و بێتاوانەوە، گۆڕانکاری لە ڕوخساری ناوچەکەدا مانای چونە ناو دەورەیەکی تر لە ململانێ سیاسی نێوان ووڵاتانی زلهیزی دنیاو خولقاندنی شێوازێکی نەرێنی تر، لە چرکردنەوەی گێژاو و ناجێگیری سیاسی لەناوچەکەدا بەگشتی و لە ئێراندا بەتایبەتی، پێشبینی دەکرێت.

ڕێڕەوی بەرگرتن بەم کوشتارگایەی ئیسرائل بەڕێیخستوە و گرنگترین هەلوێست و کاردانەوەی کاریگەر بۆ بەرگرتن بەم شەڕە، فراوانکردن و بەهێزکردنی بەرەی دژی داگیرکاری و هێرشەکانی ئیسرائیلە لە جیهاندا کە بەرامبەر خەڵکی فەلەستین و ناوچەکە ئەنجامی ئەدات.

لە بارەی چەمکی فەنتازیا و

خەیاڵەوە.. عەبدولڕەحمان فەرهادی

هەموو فەنتازیایەک جۆرێکە لە خەیاڵ و ژینگەی خەونامێز، یان نزیك لە کەتوار(واقیع)، یان زۆرجار دوور لە کەتوار! وەلێ هەموو خەیاڵێک فەنتازیا نییە! فەنتازیا جۆرێکی دیاریکراوە لە خەیاڵ کە پەیوەندیی بە چۆنیەتیی بیرکردنەوەی مرۆڤەوە هەیە، زۆرجار پەیوەندیی بە ماجیک(سحر) و جۆرەها خوڕقاوی خەیاڵبەندی دەرەوەی سروشتیشەوە هەیە. دنیای خەیاڵ زۆر جیایە لە کەتوار وەلێ ئەگەر کەتوار نەبێت، خەیاڵیش نامێنێت، بەڵام دەتوانین بڵێین فەنتازیا جۆرێکە لە خەیاڵ و بیرکردنەوەی خەیاڵامێز، خەیاڵیش دنیایەک شێواز و بیرکردنەوە دەگرێتە خۆی، لەوانە:

خەیاڵی ترسوتۆقێن، خەیاڵی زانستامێز، ترسی خەیاڵامێز. خەیاڵ لەکن مرۆڤ زۆربەی جار پەیوەندیی بە داهاتوو و دواڕۆژ و چیرۆکی ژیان و خەون و خولیاکانی نزیک لە کەتوار هەیە. دەبێ ئەوەش بزانین کە فەنتازیا شێوە و کۆنەژانرێکی ئەدەبە و لە سەرتاسەری جیهان و لە نێو سەرجەم گەلان، زۆر و جۆراوجۆر و هەراو و بڵاوە، ئەمەیش پەیوەندیی بە ئەفسانە و چیرۆک و هەقایەتە میللییە کۆنەکانەوە هەیە، کە بە درێژایی هەزاران ساڵ بووەتە بەشێکی گرنگ و دانەبڕاو و ڕێگاژە لە ئەدەبیاتی جیهان. ئەم ڕەنگدانەوە و بەکارهێنانەی فەنتازیا لە نێو ئەدەب، زیاتر لە ڕۆماندا پەلاژەی کردووە. دێرینیی فەنتازیا بە ئەفسانە و داستانە کۆنەکان دەگەڕێتەوە، بە نموونە یەکێک لەوانە داستانی (گەلگامیش)ی سۆمەری و ئیلیادا و ئۆدیسەی هۆمیرۆسن، ئەمانەیش تژین لە دنیای خەیاڵامێز و بوونەوەری ئەفسانەییی دڕندە و خواوەندی جۆراوجۆر! هەروەها چیرۆکی میللی و فۆلکلۆریش کە مێژووەکی دێرینیان هەیە، ڕۆڵێکی گرنگی لە پەیکەر و پێکهاتەی فەنتازیا و ئەدەبی ماجیکامێز و دنیای دوور لە کەتوار و پڕ لە ئەژدیها و ئیفریت و گیانەوەری خەیاڵاویی سەمەرە و مەترسیدارەوە هەیە. لە چاخەکانی ناوەڕاستدا، لەو وڵاتانەی ئەورووپایش، چیرۆکی خەیاڵامێزی پڕ لە ئەژدیها و گیانەوەری سەیر و خەیاڵاوی، زۆر بڵاو بووە و فەنتازیایش ڕووبەرێکی زۆری لە داستان و ئەفسانە داگیر کردبوو. لە ماوەی ئەم سەدانەدا، خەڵک زۆر کەوتبوونە ژێر کاریگەریی خەیاڵ و لەمەشەوە ئەدەبی فەنتازیامێز گەشەی کرد.

لە چاخی ڕێنیسانس و دواتریش، نووسەرە داهێنەرەکانی ئەوکاتە،

بەهرەیان زیاتر لە ئەفسانە و خەیاڵ سوودمەند بوو و بابەتی ئەفسانە و خەیاڵ زۆربەی ناوەڕۆکی بەرهەمەکانیانی گرتەوە، بۆ نموونە شاکارەکانی شەکسپیر، لەوانە (باهۆز، خەونی هاوینە شەوێک) تیایاندا ئاوێتەیەک لە فەنتازیا و ماجیک پانتاییەکی زۆریان گرتووەتە خۆ. دوای ئەوەش لە سەدەی نۆزدەم، فەنتازیا فۆرمێکی سەربەخۆی لە ژینگەی هەراوی ئەدەبدا وەرگرت، فەنتازیا هاتە نێو دەقی چیرۆکی زۆر لە نووسەران. نووسەری ئەمەریکایی ئەدگار ئەلان پۆ جگە لەوەی ڕەخنەنووس و شاعیرێکی گەورە بوو، زۆرێک لە دەق و چیرۆکەکانی شێوازێکی هونەریی زیاتریان وەرگرت و بە یەکێک لە داهێنەرانی چیرۆکی خەیاڵامێز دەئەژمێردرێت، چونکە خەیاڵی ئاوێتەی دەقەکانی کرد، بەشێوەیەک ئەمەریکا شانازی بەوە دەکەن کە پۆ لە بەرهەمەکانیدا، داهێنەری جۆرێک لە خەیاڵی زانستامێزە، بۆ نموونە لە کەچیرۆکی (زیندەوەری زیوین- ١٨٤٣ز) و (خزین بەرەو گێژەن) و (شەوی هەزار و دووەمینی شەهرەزاد) کە دوو بەرهەمەکەی دوایی لە ١٨٥٠ بڵاوکراونەتەوە و بە ستایلی تێکەڵکاریی نێوان کەتوار و خەیاڵ نووسراونەتەوە. هەروەها لە ڕۆمانی (ئەلیس لە وڵاتی سەیروسەمەران- ١٨٦٥ز) هەمان ڕێچکە و شێوازی گرتووەتە بەر. پۆ، یەکەم نووسەری ئەمەریکاییە کە بەهۆی نووسینەکانیەوە بە کولەمەرگی ژیاوە.

لە سەدەی بیستەم، فەنتازیا لە ئەدەبدا شێوەیەکی پێشکەوتووتری گرتەبەر و بەرهەمی زۆرێک لە نووسەرە ناودارەکانی گرتەوە. لەم سەدەیەدا، فەنتازیا شێوازێکی هاوچاخانە و پێشکەوتووانەی وەرگرت و گۆڕانکاریی زۆری بەسەردا هات، تەنیا لە چوارچێوەی ئەدەبیاتدا نەمایەوە، بەڵکە کەوتە نێو تەکنەلۆجیا و تەنانەت سینەمایشی گرتەوە، ئەمەیش وای کرد ژانری (خەیاڵی زانستی) لەنێو خوێنەران، ڕووبەرێکی فراوان بگرێتەوە و خێرا و زۆرتر بڵاوبێتەوە.

لێرەدا دەمەوێ ئاماژە بەوە بکەم کە فەنتازیا لە دەقی ئەدەبیدا، بەتایبەت لە ڕۆمانە جیهانییەکان، لەم بارودۆخەی ئێستامان، زۆر بەربڵاوە و لەڕووی بابەتەوە شێوازێکی جیاوازی بە بەراورد بە سەردەمی کۆن وەرگرتووە، ئێستا فەنتازیا هەر تەنیا لە چوارچێوەی ژینگەیەکی کۆنی سیحرامێز نەماوەتەوە، بەڵکە بووەتە هۆیەک بۆ سەرهەڵدانی بابەتی هاوچاخ بە میتۆدێکی سەرنجڕاکێش. لەو ڕۆمانە جیهانییە هاوچەرخانەی کە ئەم لایەنەیان گرتووەتە خۆ و بریتین لە لەخۆگرتنی فەنتازیا و کەتوار، کە بابەتەکانیان پێوەندیەکی ڕاستەوخۆیان بە کێشە کۆمەڵایەتی و ڕامیاری و سایکۆلۆجییەکانەوە هەیە، بریتییە لە ڕۆمانەکانی نووسەری ناوداری چیلی، ئەلیزابێڵ ئەلیندی و نووسەری ناوداری یابان هاروکی مۆراکامی.

لە ئەدەبی هاوچاخدا، زۆرجار فەنتازیا وەک ئامرازێک بۆ ناساندنی ناسنامەی نەتەوەیی و کولتووری و شێوازی ژیانی کۆمەڵایەتی، سوودی لێ وەرگیراوە، بۆ نموونە بەرهەمەکانی وەک (منداڵانی خوێن و ئێسقان)ی نووسەری ئەمەریکایی تۆمی ئادیمی کە پەیوەندیان بە کاریگەریی داگیرکاری و ناسنامەوە هەیە. تۆمی ئادیمی نووسەر و ڕۆماننووسێکی نەجیریایی- ئەمەریکاییە، دەنگێکی سەرنجڕاکێشی ئەدەبی فەنتازیایە و خوێنەرێکی زۆری هەیە، ڕۆمانی ناوبراوی لە ٢٠١٨ بڵاوبووەتەوە کە زۆرفرۆشترین کتێب بووە لە لیستی ئەو کتێبانەی لە نیویۆرک بڵاوبوونەتەوە، بەهۆی ئەم ڕۆمانەیەوە چەندین خەڵاتی بەخشرایە و دواتر بۆ فیلمی سینەمایش بەرهەم هات. ئەم ڕۆمانەی ئادیمی باس لە کەلەپووری ئەفریقا و ژێردەستەیی و چەوساندنەوەی ڕەگەزپەرستانە و خەبات دژی ستەم و زۆرداری دەکات؛ پاڵەوانی ئەم ڕۆمانە ژنێکی بەهێز و ئازایە، ناوی (زیلی)یە کە لەڕێی هەوڵی گەڕانەوەی ماجیک و ڕزگارکردنی گەلەکەیەوە تێدەکۆشێت، زیلی نموونەی ژنێکی بەهێزە کە نەک هەر دژی دوژمنانی دەجەنگێت، بەڵکە دژی دواکەوتوویی و تەقین و گومانە ناوخۆییەکانی کۆمەڵگاکەیشی لە تێکۆشاندایە. ئەم ڕۆمانووسە بایەخێکی زۆر بە ڕۆڵ و کەسایەتیی ژنان دەدات، کە چۆن خەبات دژی زوڵم و دواکەوتوویی دەکەن، هەروەها یەکێک لە تەوەرە گرنگ و سەرەکییەکانی کارەکانی ئادیمی، بەریتییە لە کێشەی ناسنامە و سەربەخۆیی کەسایەتییەکانی ناو ڕۆمانەکەی. کەسایەتییەکانی ناو ڕۆمانی (منداڵانی خوێن و ئێسقان) بەهۆی ڕەنگی پێست و پێگەی کۆمەڵایەتییەوە، بەرانبەر کێشە و ململانێی ناسنامەوە، ڕووبەڕووی چەوساندنەوە دەبنەوە. ئەمەیش کێشەی گەورەی زۆربەی گەنج و □□□□کانی کۆمەڵگایەکەیەتی، کە بەردەوام لە ژێردەستەیی و جیاکاریدا دەژین. لە نێو ئەدەبیاتی ئێمەدا، تا ئێستا ئەدەبی فەنتازیا و ئەدەبی خەیاڵی زانستی و ئاوێتەکارییان لە دنیای ڕۆمان و چیرۆک و دەقی دیکەدا، بەو شێوە سەرنجڕاکێشە نییە تا بتوانین ناوی نووسەرێکی خۆمان بهێنین کە بەم ژانرەی ئەدەب ناودار بووبێت، یان هیچ نەبێت بەمە ناسرابێت! ئەگەرچی ئەم ژانرە لە ئەدەبیاتی گەلانی دنیادا، مێژوویەکی هەیە، وەلێ لای ئێمە تا ئێستا گومانم لە بوونی هەیە، مەگەر هەیشبێت! لەوەیە لە پ□□□وکە و سەرەتاکەدا بێت!